

Handreiking bewonersparticipatie in de wijkplancycclus

Inleiding

Het wijkgericht werken heeft in de afgelopen twee decennia een vogelvlucht genomen in Nederland. Veel gemeenten zien in wijkgericht werken een hanteerbaar model om de wijk leefbaarder te maken, bestuur en bewoners dichter bij elkaar te krijgen en de eigen verantwoordelijkheid, zelfredzaamheid en sociale samenhang van bewoners te vergroten. Steeds vaker kiezen gemeenten ervoor om deze doelen van wijkgericht werken op programmatische wijze tot stand te brengen, in nauwe samenwerking met de kernpartners (corporaties, welzijnsorganisaties, politie en bewoners) en andere relevante (wijk)partijen. Daarbij is de rol en participatie van bewoners cruciaal. Het zijn de bewoners die bij uitstek merken of de gezamenlijke inspanningen in hun woonomgeving - wijk, buurt en straat - leiden tot de gewenste resultaten. Zij vormen daarmee een belangrijke sleutel tot het succes van wijkgericht werken.

Doel handreiking

De handreiking bewonersparticipatie in de wijkplancycclus laat zien hoe bewonersparticipatie in het programmatisch wijkgericht werken gestalte kan krijgen. De handreiking geeft zowel praktische handvatten voor het opzetten van de wijkplancycclus als voor de rol van bewoners en bewonersorganisaties in dat proces.

Doelgroep

De handreiking is bedoeld voor professionals en bewoners die betrokken zijn bij het invoeren van (programmatisch) wijkgericht werken in hun gemeente en die de inbreng van bewoners in dit proces een warm hart toedragen.

Leeswijzer

De handreiking verklaart eerst de begrippen wijkplancycclus en bewonersparticipatie en behandelt daarna vijf stappen in de wijkplancycclus: (1) voorbereiding, (2) wijkanalyse, (3) wijkagenda, (4) wijkprogramma (inclusief uitvoering) en (5) nazorg.

Deze handreiking is in het kader van het project 'In Actie met Burgers' (IAMB) tot stand gekomen als product van de proeftuin 'Wijkgericht werken – opstartfase. Aan de proeftuin hebben acht gemeenten deelgenomen. De begeleiding was in handen van Han Bruinink van onderzoeks- en adviesbureau DSP-groep (www.dsp-groep.nl). Voor meer informatie over IAMB zie www.inactiemetburgers.nl. De handreiking is via deze site te downloaden.

De begrippen wijkplancyclus en bewonersparticipatie

Wijkplancyclus

De wijkplancyclus is een programmatische en cyclische werkwijze binnen het wijkgericht werken en voorziet per wijk in het opstellen van een wijkanalyse, wijkagenda en wijkprogramma door gemeente en haar kernpartners

De wijkanalyse geeft een beeld van de wijk door middel van objectieve (harde) en subjectieve (zachte) gegevens. De analyse wordt om de 3 tot 4 jaar opgesteld.

In de wijkagenda geven de partners de gewenste ontwikkeling aan van de wijk. Deze visie op de wijk wordt uitgedrukt in speerpunten en vormt de agenda voor de komende jaren.

Het wijkprogramma is de vertaling van analyse en agenda in projecten, maatregelen en activiteiten in de wijk. Het wijkprogramma wordt jaarlijks op- en bijgesteld en vastgesteld door de gemeenteraad.

Bewonersparticipatie

In het wijkgericht werken wordt onder bewonersparticipatie verstaan het (intensief) betrekken van bewoners bij plannen voor en veranderingen in hun woonomgeving.

Bewonersparticipatie kan op verschillende manieren en met verschillende middelen (zie overzicht).

Participatiewijze of –stijl	Participatiemiddelen
<i>Informeren</i> Plan- en besluitvorming liggen volledig bij politiek / bestuur. Bewoners hebben geen inbreng en worden op de hoogte gehouden. Bewoners zijn toehoorder.	Informatiebijeenkomsten Huis-aan-huisbladen Excursies Campagnes
<i>Raadplegen</i> Plan- en besluitvorming liggen in hoge mate bij politiek / bestuur. De inbreng van bewoners is niet bindend. Bewoners zijn gesprekspartner of geconsulteerde.	Inspraakavonden Digitale peilingen Enquêtes Groeps-/wijkgesprekken
<i>Adviseren</i> Plan- en besluitvorming liggen in beginsel bij politiek / bestuur. De inbreng van bewoners is in principe bindend, de politiek kan alleen (beargumenteerd) afwijken. Bewoners zijn adviseur.	Adviesraden Wijk- en dorpsraden Expertmeetings Rondetafelgesprekken
<i>Coproduceren</i> Gezamenlijke plan- en besluitvorming door politiek / bestuur en bewoners. De inbreng van bewoners is bindend. Bewoners zijn samenwerkingspartners.	Overleggroepen Convenanten Werkateliers Projectgroepen
<i>Meebeslissen</i> Politiek / bestuur laat de plan- en besluitvorming over aan bewoners en vervult vanuit haar organisatie de rol van adviseur. Bewoners zijn medebeslisser.	Stuurgroep Referendum

Bron: Pröpfer en Steenbeek

1 Voorbereiding

Aandachtspunten wijkplancyclus

Alle kernpartners doen mee, er is bestuurlijk en ambtelijk commitment. Leg afspraken vast en stel zonodig een convenant op.

De regie ligt bij voorkeur bij de gemeente.

De regisseur stelt vooraf een beknopt plan van aanpak op waarin o.a. organisatiestructuur, bewonersparticipatie, fasering en planning staan aangegeven en stelt dat met de kernpartners vast.

Zoek zoveel mogelijk aansluiting bij bestaande organisatiestructuren.

Neem niet teveel hooi op de vork, begin met een wijk die vanuit de kernpartners de voorkeur verdient. Rol daarna de wijkplancyclus uit over andere wijken.

Zorg dat geld / wijkbudget beschikbaar is voor snelle uitvoering van bewonersinitiatieven en – wensen die passen binnen het wijkprogramma.

Aandachtspunten bewonersparticipatie

Er is bij voorkeur een bewonerorganisatie / wijk- of dorpsraad actief die bereid is om volwaardig te participeren in (het proces van) de wijkplancyclus en die tevens haar achterban kan en wil consulteren.

Investeer bij het ontbreken van een (actieve) bewonersorganisatie in andere participatiemiddelen zoals wijkpanels en inspraakavonden.

Houd bewoners goed op de hoogte van de voortgang van het proces en houd rekening met het feit dat participatie van bewoners tijd kost.

Beperk het aantal bewonersbijeenkomsten, combineer zoveel of waar mogelijk.

Sluit voor de doelgroepen jeugd en allochtonen aan bij hun netwerk. Bereik ze bijvoorbeeld digitaal (jeugd) of via de moskee (allochtonen).

Organiseer bewonersavonden namens alle partners. Schakel de bewonersorganisatie in om zoveel mogelijk bewoners te bereiken.

Organiseer bewonersavonden waar iedereen aan bod komt. Stickeren of werken in kleine groepjes zijn beproefde methoden.

2 Wijkanalyse

Aandachtspunten wijkanalyse

Houd de wijkanalyse beknopt en eenvoudig, op een lijvige analyse zit niemand te wachten, zeker bewoners niet. Focus op de belangrijkste zaken.

Gebruik bij voorkeur informatie / vraagstellingen uit landelijke monitors, enquêtes (bijv. LeMon, leefbarometer) om vergelijkingen met (wijken in) andere gemeenten mogelijk te maken.

Zoom bij een sterk gedifferentieerde wijk in op buurtniveau.

Suggestie inhoud wijkanalyse: [1] Schets van de wijk, [2] Bewoners, [3] Wonen, [4] Woonomgeving en voorzieningen, [5] Werk en inkomen, [6] Gezondheid en zorg, [7] Verkeer, [8] Veiligheid, [9] Samenleven en participatie en [10] een samenvattende SWOT-analyse.

Aandachtspunten bewonersparticipatie

Maak gebruik van de kennis van de bewonersorganisatie. Bewonersavonden zijn er vooral voor verifiëring en aanvulling.

Organiseer de bewonersavond in de wijk. Er is altijd wel ergens in de wijk een ruimte die geschikt is.

Zorg op de bewonersavond voor een korte en heldere presentatie. Kies onderwerpen bewoners aanspreken. Presenteer foto's ter verduidelijking en verlevendiging.

Stap	Opstellen wijkanalyse	Middel	Rol bewoners / -organisatie
A 0	Vaststellen plan van aanpak wijkplancyclus met professionals en bewonersorganisatie	Plan van aanpak	Adviseur
A 1	Inventariseren objectieve gegevens (statistische gegevens) en subjectieve gegevens (uit bewoners-enquêtes, leefbaarheidsmonitoren, etc)	Deskresearch	-
A 2	Opstellen concept wijkanalyse	Eerste conceptrapportage	-
A 3	Bespreken concept wijkanalyse met professionals en bewonersorganisatie en aanvullen met subjectieve gegevens	Groepsgesprek of Interviews	Geconsulteerde
A 4	Aanpassen concept wijkanalyse	Tweede conceptrapportage	-
A 5	Presenteren wijkanalyse in de wijk	Inspraakbijeenkomst Digitale peiling	Gesprekspartner
A 6	Definitief maken wijkanalyse	Eindrapportage	-

3 Wijkagenda

Aandachtspunten wijkagenda

Houd rekening met bestaande (beleids)visies en toekomstplannen die van invloed zijn op de wijk.

Houd het behapbaar, richt je op niet meer dan drie of vier speerpunten. Beter een paar speerpunten goed opgepakt dan vele half.

Aandachtspunten bewonersparticipatie

Bewoners zijn in deze fase meer adviseur dan informant en gesprekspartner.

Neem de agenda van bewoners serieus en gebruik die als uitgangspunt.

Stap	Opstellen wijkagenda	Middel	Rol bewoners / -organisatie
B 1	Inventariseren (vastgestelde) toekomstige ontwikkelingen (beleid, plannen, maatschappelijk) in de wijk of die consequenties hebben voor de wijk (deze stap is te combineren met stap A 1)	Deskresearch	-
B 2	Inventariseren visie / speerpunten bij professionals en bewonersorganisatie (deze stap is te combineren met stap A 3)	Groepsgesprek of Interviews	Geconsulteerde Adviseur
B 3	Opstellen concept wijkagenda	Conceptrapportage	-
B 4	Bespreken concept wijkagenda met de wijk (deze stap is te combineren met stap A 5)	Inspraakavond	Geconsulteerde
B 5	Definitief maken wijkagenda	Eindrapportage	-

4 Wijkprogramma

Aandachtspunten wijkprogramma

Formuleer doelen die SMART zijn.

Geef duidelijk aan wat de kaders zijn en waar beperkingen liggen.

Neem in het programma alleen projecten en maatregelen op die (op korte termijn) haalbaar zijn en die reeds vastliggen.

Zorg voor een mix van projecten en activiteiten op wijk, buurt en straatniveau.

Kijk bij het opstellen van het programma ook even terug: wat hebben eerdere inspanningen in de wijk opgeleverd.

Neem in het programma enkele maatregelen op die direct uitvoerbaar zijn. Bewoners zien graag dat er (snel) wat gebeurt.

Aandachtspunten bewonersparticipatie

Bewoners hebben in deze fase verschillende rollen. Ze dragen ideeën aan, voeren activiteiten uit en bewaken de voortgang van het programma.

Laat regelmatig aan bewoners zien wat er gebeurt en vier successen. Dit enthousiasmeert weer andere bewoners om ook wat te doen in de wijk.

Organiseer bewoners alleen op onderwerpen/maatregelen/activiteiten die ze aanspreken. Werk met werkgroepen.

Sta open voor bewonersinitiatieven die uitgaan van zelfbeheer.

Stap	Opstellen en uitvoeren wijkprogramma	Middel	Rol bewoners / - organisatie
C 1	Inventariseren bereidheid bewoners tot participatie in en uitvoering van wijkprogramma (deze stap is te combineren met stap A 5 en B 4)	Inspraakavond	Geconsulteerde
C 2	Inventariseren maatregelen, projecten, activiteiten bij professionals en bewonersorganisatie	Rondetafelgesprekken Werkateliers	Adviseur Samenwerkingspartner
C 3	Opstellen concept wijkprogramma	conceptrapportage	-
C 4	Bespreken concept wijkprogramma met de wijk	Inspraakavond	Geconsulteerde
C 5	Definitief maken wijkprogramma	Eindrapportage	-
C 6	Goedkeuring politiek / bestuur	-	-
C 7	Uitvoering wijkprogramma	Wergroep Projectgroep	Samenwerkingspartner
C 8	Mogelijkheden bieden voor zelfbeheer, ad hoc projecten en - activiteiten in wijkprogramma, mits passend binnen wijkagenda	Burgerinitiatief	Medebeslissers

